

LITERATOUR

Julien Ignacio

- INTERVIEW -

In je boek *Goudjakhals* wissel je veel van toon en stijl. Niet zomaar natuurlijk. Waar vind je inspiratie voor al die verschillende stemmen?

In de mensen van wie ik hou, in mensen die ik ontmoet op straat, als ik op reis ben of tijdens mijn NT2 (Nederlands als Tweede Taal) lessen met migranten van over de hele wereld. Ook vind ik inspiratie in boeken (fictie, non-fictie, poëzie) films, documentaires, muziek, fotografie en beeldende kunst.

Heeft het schrijven van verhalen invloed op hoe je over de wereld nadenkt?

Schrijven is voor mij een oefening in empathie. Mezelf verplaatsen in andere personages, in andere levens, heeft me als mens milder gemaakt: de innerlijke wereld van ieder mens is kwetsbaar en uniek.

Waar en wanneer schrijf je het liefst?

Ik werk het liefst 's avonds in mijn schrijfkamer op zolder. Twee West-Afrikaanse vooroudermaskers uit Ghana en Mali en een erotische Japanse bondage-poster die aan de muur hangen achter mijn schrijftafel kijken mee over mijn schouder.

Denk je tijdens het schrijven vaak aan de lezer?

Ze zeggen dat een geheim iets is dat je met één iemand deelt. Schrijven is als het delen van een geheim met één imaginaire lezer.

Hoe was jij op school als leerling? Was je zelf vroeger een lezer?

Op het Lyceum rookte, blowde en rookte ik bijna dagelijks, reed 120 km per uur op een opgevoerde brommer en had veel vriendinnetjes. Ik las nooit een boek voor mijn plezier, alleen verplicht voor mijn leeslijst Nederlands en Engels. Gelukkig leerde ik makkelijk dus mijn cijfers waren goed.

Wie of wat wakkerde jouw leeshonger aan?

Ik ging studeren in Amsterdam en kwam terecht in een studentenhuys in de Bijlmer. In de gemeenschappelijke woonkamer lag een boek op tafel. Homerus stond erop de kaft, nooit van gehoord. Ik sloeg de *Iliad* en de *Odyssee* open. Ik las over de oude Griek Achilles en de beeldschone Helena, dochter van de oppergod Zeus, en over de terugreis van de Griekse held Odysseus, vol gevaren en avonturen van Odysseus op weg naar zijn geliefde Penelope, en ik was verkocht.

Je hebt zin om te lezen. Hoe vind je een boek dat bij je past?

Als ik een nieuw boek zoek, check ik vaak eerst bij vrienden en familie of zij leestips hebben. Soms laat ik me leiden door een recensie of een tip van een collega-schrijver.

Wat vind jij/likt jou het leukst aan een schoolbezoek en het ontmoeten van lezers?

Ik hou van springen in het diepe, van nieuwe uitdagingen en ontmoetingen aangaan. Een boek lezen betekent op reis gaan in je hoofd. Je eigen verbeelding komt in contact met de

LITERATOUR

verbeelding van een ander. In gesprek gaan met jonge lezers over hun smaak, hun innerlijke wereld en hun fantasie vind ik inspirerend en leerzaam.

Met wie van jouw personages had jij graag in de klas gezeten?

In *Goudjakhals* staat een verhaal over een prostituee van kleur Swarte Sjaan die in de 17e eeuw in Amsterdam woont en werkt. Ze praat plat Jordanees, is grofgebekt, heeft een fijn gevoel voor humor en is voor de duvel niet bang. Ook had ik graag met Tarek Abudjilti in de klas gezeten, een Palestijnse straatkunstenaar en underground cultheld die a la Banksy streetart en graffiti maakt op de meest onmogelijke plekken in de stad zonder dat iemand weet wie hij is en hoe hij eruit ziet. Tarek is de hoofdpersoon in *De host*, ook een verhaal uit *Goudjakhals*.

Welk advies zou je jongeren willen geven die later zelf graag willen schrijven?

Schrijf wat je wil. Sluit geen compromissen. Luister naar je intuïtie. Schrijf met je hart en je hoofd. Lees!: lezen en schrijven zijn twee kanten van dezelfde medaille. Schrijven is herschrijven: *kill your darlings*. Niemand zit te wachten op een *copycat*: vind en vertrouw op je eigen (schrijf)stem.

LITERATOUR

Julien Ignacio

– LEESFRAGMENT –

Het leesfragment van Julien Ignacio komt uit *Goudjakhals* en wordt aangeboden door Uitgeverij Van Oorschot.

DEADBOY, EEN PODCAST

[MUZIEK: Nas – ‘N.Y. State of Mind’]

JOHN SCHAFER: Niemand weet wie Banksy is. Of Laser 3.14. Graffiti ontleent zijn kracht aan de boodschap: iemand was hier, het maakt niet uit wie. Ik ben een oog zonder irisscan. Een schaduw zonder paspoort.

De afbakening van een vergrendelde deur. De barrière van een opgetrokken muur. Ze dagen de straatkunstenaar uit de grenslijn te verkennen. De publieke ruimte te veroveren die ons allemaal toebehoort. Met ieder transformatorhuis, geritualiseerd door een spuitbus. Met iedere CONSUME OBEY REPEAT-sticker geplakt op een stoplicht of verkeerspaal. Met ieder muursjabloon van een jonge moeder die een vliegtuigbom wiegt in haar armen.

Amsterdam, midden jaren negentig. DOB, Devil's Own Babies, waren de initialen van mijn crew. Zodra mijn ouders sliepen, sloop ik het huis uit. We doken diep een metrotunnel in of klimmen over het hek van een treinremise om onze tags te plaatsen. Het was een creatieve en destructieve handeling ineen. Een drang tot expressie in een anonieme stad waar sensaties van succes en grandeur vochten met parallelle realiteiten van eenzaamheid en mislukking. De wil een tijdelijk monument op te richten op plekken waar het verboden was.

De zindering van gevaar spatte af van de vijf opgeblazen, glinsterend blauwe letters van mijn graffernaam, van onder tot boven gespoten op de zijkant van een treinstel of metrocabine.

MUTER was niet alleen mijn alias om vervolging te voorkomen. Het was de basis voor een complete transformatie, als de cape en het masker van een superheld. Het was mijn *nom de plume* en *nom de guerre*. De voorwaarde een ander te worden. Een nieuwe identiteit aan te meten.

Een gedenkwaardige tag zetten is niet zo makkelijk als u misschien denkt. Je handtekening moet vloeiend zijn. Flexibel genoeg om overal aan te brengen. Snel uit te voeren. En de eerste en belangrijkste marketingwet volgen: onmiddellijke herkenbaarheid.

Maar bovenal: locatie is alles. Hoe gevaarlijker de plek. Hoe hoger de boete. Hoe langer de celstraf. Hoe stralender het aura van je graffiti-tag.

Van *Iedereen is van de wereld* en *Nakba*, ik ben John Schaffer. Dit is *Deadboy*, een podcast over een undergroundlegende.

[MUZIEK: Burial – intro ‘Ghost Hardware’; *statische ruis, stemflarden, de echo van lege kogelbulzen die klik na klik neervallen op tunnelasfalt.*]

JOHN SCHAFFER: Het begon allemaal op een druilerige woensdagmiddag in september. Ondanks de NEE-geen-ongeadresseerd-drukwerksticker op mijn brievenbus plof-

te een gratis-proberen-exemplaar van *Het Parool* neer op mijn deurmat. Geïrriteerd beende ik naar de kattenbak in de keuken, gooide de vieze krant met uitwerpselen in de prullenbak en legde de verse krant uitgevouwen op de bodem van het plastic kattentoilet.

Mijn oog viel op een klein bericht rechts onderaan de nieuwsflitspagina:

23-09-2011, Amsterdam – In de nacht van maandag op dinsdag hebben jaguars in Artis een man aangevallen die over de omheining van hun verblijf was gekropen. Dierenverzorgers sloegen alarm toen ze de verwarde man rond middernacht aantroffen in het roofdierverschuilt. De man werd met ernstige verwondingen overgebracht naar het ziekenhuis. Waarom de man bij de jaguars was, konden de autoriteiten niet zeggen. De 34-jarige man, die van oorsprong niet uit Nederland kwam, was niet in het bezit van geldige identiteitspapieren.

Mijn nieuwsgierigheid was gewekt. Diezelfde middag belde ik naar de afdeling communicatie van Artis. De dame aan de telefoon betreurde het incident.

ARTISDAME: Wij zien geen reden de dieren te laten inslapen. Zij hebben niets verkeers gedaan. Als iemand vastbesloten is zichzelf wat aan te doen, valt dat moeilijk te voorkomen.

Mijn persverzoek verwees ze door naar Rogier Paumier, hoofdverzorgers van de roofdierenafdeling. Ik mailde hem,

onder vermelding van mijn telefoonnummer. De volgende dag, om zes uur 's ochtends, ontving ik een sms met een uitnodiging. 'Kom voor 8 uur. Dan is het rustig.'

Anderhalf uur later wacht Paumier me op bij de dienstingang van Artis aan het Entrepotdok. Het is warm voor de tijd van het jaar. Langzaam ontwaakt de stad. Aan de overkant van het water rijdt een lege tram langs de voormalige Oranje-Nassaukazerne in de Sarphatistraat. Voorbij de gorilla's en de giraffen lopen we richting het jaguarverblijf. Paumier, een kalende vijftiger die zijn woorden zorgvuldig kiest, volgde zijn verzorgersopleiding in de Zoo de Vincennes, de dierentuin in Parijs. De liefde bracht hem naar Amsterdam. *As we speak* verzorgt zijn vrouw de Nijlkrokodillen in het reptielenverblijf.

[gegil van apen, gefluit van tropische vogels]

We naderen het panterverblijf, een groene parkachtige ruimte voorzien van netten, die als daken dienen. In het midden van het buitenverblijf een hoog hek met stroomdraad. Achterin een rotspartij van blokken natuursteen. Waterpartijen. Op een stevige zijtak van één van de drie olijfbomen ligt Okri, het gevlekte vrouwtje, op de uitkijk. Het zwarte mannetje Abba likt in een hoek bij het water aan een kadaver.

ROGIER PAUMIER: Die man is er genadig van afgekomen. Okri is zwanger. Abba heeft hem aan zijn voet door het verblijf gesleept. Na tien minuten lukte het ons Abba weg te jagen met een brandblusser. We schreeuwden tegen de

man onder het elektrische hek door te rollen. Zo kon hij ontsnappen.

JOHN SCHAFFER: Hoe is hij binnengekomen?

ROGIER PAUMIER [*laconiek*]: Het gebeurt af en toe. Nachtinbrekers. Waar je een hek voor zet, daar willen mensen overheen.

JOHN SCHAFFER: Weet je hoe hij eraantoe is?

ROGIER PAUMIER: Bijtwonden in zijn rug, armen en benen, hoorde ik. Enkel gebroken en twee ribben. Hij kan het navertellen. Maar het wordt nog gekker.

JOHN SCHAFFER: Terwijl hij de traliedeuren van het roofdierenvertrek van het slot haalt, vraagt Paumier of hij zijn telefoon mag lenen. Hij opent de ingang en loopt naar een stuk natuursteen achter in het verblijf. De jaguars aan de andere kant van het stroomhek negeren hem. De verzorger trekt een stuk afdek materiaal los, maakt een paar foto's, drukt het tape weer vast en wandelt terug mijn kant op.

We bekijken de foto's. Een rode cirkel, ongeveer vijftig centimeter lang en breed, met een witte horizontale balk in het midden. Verbodsbord. Eenrichtingsverkeer. Als ik de foto's van het sjabloon uitvergroot, ontdek ik nieuwe details. Tien mensenvingers klampen zich vast aan de onderste rand van de balk. Alsof de balk een smalle opening is waar iemand met veel moeite doorheen is gekropen. Verscholen in de 3D-ruimte achter het tweedimensionale bord, hangend boven een denkbeeldige afgrond. Wachterend op een kans ongezien zijn schuilplaats te verlaten, terug de wereld in.

Links onder het bord, in spiegelbeeld, zeven groene, opgeblazen, overlappende letters gespoten in de stijl van de WildStyle Graffiti Crew uit de Bronx: YOBD AED.

ROGIER PAUMIER: Je bent net op tijd. Morgen wordt het weggehaald.

JOHN SCHAFFER: Wie is de maker?

ROGIER PAUMIER: Die idioot. Hij had een plastic tas bij zich met spuitbussen. Toen we hem aantroffen, had hij zijn werk al gedaan. Hij moet dus al een tijdje in de kooi zijn geweest. Ik neem aan dat de dieren aanvankelijk lagen te slapen.

JOHN SCHAFFER: Een graffer met een *death wish*? Ik ben met stomheid geslagen. Voor het gietijzeren hek bij de hoofdingang, geflankeerd door twee pilaren waarop met bladgoud versierde adelaars zetelen, nemen we afscheid. De eerste bezoekers staan te dringen bij de poort.

Ik bedank Paumier. Voor de graffitistunt heeft de roofdierverzorger geen goed woord over.

ROGIER PAUMIER: Ze zijn nog steeds van slag. Dat merk je gelijk. Aan hun bewegingen. Hun geur is anders.

JOHN SCHAFFER: Hoe ruikt zo'n dier dan?

ROGIER PAUMIER: Ruig. Scherp. Met niets anders te vergelijken. Het is geen lekkere geur of zo, maar machtig. Soms, als ze wakker zijn, blijven ze lang stil liggen. Staren ze naar een punt in de verte. Ze zullen de plek wel missen, denk ik dan, waar ze vandaan komen.

[MUZIEK: Queens of the Stone Age – ‘First It Giveth’]

JOHN SCHAFFER: Om achter de identiteit van de kamikazeschrijver te komen, belde ik de volgende dag tevergeefs alle ziekenhuizen af in Amsterdam en omstreken. Volgens de Algemene Verordening Gegevensbescherming mogen ziekenhuizen informatie over cliënten alleen verstrekken aan personen die tot geheimhouding zijn verplicht of aan een door de patiënt zelf opgegeven contactpersoon.

Vervolgens plaatste ik de foto's die Paumier in het roofdiervverblijf had genomen op verschillende sociale media, populair onder graffitischrijvers en straatkunstenaars. Flickr en Fotolog, websites waarop graffitimateriaal uit privécollecties wordt gedeeld. Bomdiggy en Dutch Damage, online platforms waar grote en kleine jongens uit de graffitiscene elkaar ontmoeten en de laatste stijlen en technieken uit binnen- en buitenland met elkaar delen en bespreken. Bij de foto's vermeldde ik de locatie. Binnen de scene genieten moeilijke spots een hoog aanzien: werk achtergelaten in een panterkooi maakt meer indruk dan legaal en zonder stress een wandje rocken, een muur volspuiten, op de NDSM-werf.

Eerlijk gezegd had ik weinig hoop op een doorbraak. De graffitiwereld is een gesloten subcultuur die buitenstaanders al snel beschouwt als pottenkijkers. Wat begrijpelijk is aangezien de scene zich beweegt in het grijze gebied tussen legaal en illegaal, vandalisme en streetart. Een flink aantal leden is in aanraking geweest met de politie, heeft in de cel gezeten of is in het bezit van een strafblad.

Maar ik vergiste me. Binnen vierentwintig uur stroom-

den honderden likes en reacties binnen: ‘Westside rules!’ ‘Deze king is ziek!’ Onder de naam ‘Wajangfoto’ poste iemand: ‘Deadboy is legend!!’ Op zijn Facebookpagina kondigde Walter Jangerius, alias Wajangfoto, zichzelf aan als een van de grootste straatkunstliefhebbers van de hoofdstad. Sinds de opkomst van de Amsterdamse hip-hopgraffiti in de jaren tachtig, toen New Yorkse legenden als High en Zephyr hun graffernamen in glorieuze kleuren achterlieten in de onderdoorgang van het Mr. Visserplein, reist hij stad en land af, gewapend met een camera, op zoek naar de laatste straatkunstwerken, zolang het maar gespoten, gestencild of geplakt is.

Na een paar keer heen en weer communiceren op Messenger stemt hij in met een ontmoeting bij hem thuis in Amsterdam-Noord.

[huiselijke geluiden, gelach, geroer van een lepel in een koffiekopje]

Op een zaterdagmiddag doet een boom van een kerel met een volle baard, een paardenstaart en een acht maanden oude baby in een draagzak de deur open. Jangerius, 42 jaar oud en vader van drie dochters, woont met zijn vrouw Nancy op de bovenverdieping van een ruime twee-onder-een-kapwoning met een achtertuin, grenzend aan een smalle rietsloot. Zijn moeder, de huiseigenaresse, is een kwieke dame van achter in de zestig die regelmatig op haar kleinkinderen past. In plat Amsterdams verzekert ze me dat haar zoon ‘een ongelooflijke ouwehoer is, maar wel een lieve’.

We lopen door de keuken en de achtertuin naar een ruime schuur, ingericht als comfortabele hangout slash fotoarchief met een driezitsbank en een kleine inbouwkeuken. Aan de muren en in ijzeren archiefkasten, in lichtwerende bakken en mappen gesorteerd op jaar en alfabet, en op de harde schijf van een eerste generatie Apple bewaart hij tienduizenden foto's van tags, throw-ups en pieces, uitgebreide graffitiwerken opgebouwd uit meerdere kleuren, een achtergrond en schaduweffecten.

WALTER JANGERIUS: Graffiti bestaat tegenwoordig bijna alleen nog op toegestane plekken. Maar het gaat erom dat je jezelf de straten toe-eigent. *Killing the streets*. Veel jongens van nu zijn hofrockers. Ze spuiten een keertje hun naam onder de Vondelbrug en daarna hoor je nooit meer iets van ze. Hier kwam je voor?

JOHN SCHAFFER: Terwijl baby Zarou een snurkgeluidje maakt in haar slaap trekt Wajangfoto een archieflade open, gelabeld A-D. Hij haalt een plastic map tevoorschijn met een serie van acht vrijwel identieke foto's, genomen in verschillende stadsdelen. Uit de donkere openingen van afvoerputten langs stoepranden komen twee handen, witte latex handschoenen gevuld met piepschuim tevoorschijn. De positie van de vingers, beide duimen en de pink van de rechterhand opgetild, is identiek aan die van de handsjablonen in Artis, hangend aan de rand van de witte balk midden in het rode verbodsbord. Alsof een rioolbewoner vanuit het open raam van zijn stinkende huis een teken van leven geeft.

Jangerius noemt Deadboy de Jimi Hendrix van de Amsterdamse straatkunstscene. Als een komeet verscheen hij midden jaren negentig aan de graffitihemel boven Slotervaart en Osdorp. Op zijn hoogtepunt droeg de gemiddelde straat in en rondom Nieuw-West tien, soms twintig keer zijn graffernaam. Vier jaar lang was hij actief, niet alleen in de hoofdstad, maar ook in Utrecht, Rotterdam, Groningen, Arnhem en Eindhoven. Begin 2000 verdween hij even plotseling uit het straatbeeld, letterlijk en figuurlijk.

WALTER JANGERIUS: Veel insiders vinden zijn latere werk te arty, te politiek, te veel straatkunst. Ze zeggen dat hij zijn graffitiroots verraden heeft. Ik vind dat juist mooi. Dat je hem niet in één hokje kunt duwen. Dat hij zijn naam anoniem hoog hield, in z'n eentje, hij was geen lid van PFG, DVS of een van de andere crews, geeft zijn werk nog iets extra's. Een mysterieus randje. Hij was een drone die boven de stad zweefde. Een maker zonder gezicht. Een symbool.

JOHN SCHAFFER: Heb jij hem persoonlijk gekend?

WALTER JANGERIUS: Nee. Maar ik kan je wel in contact brengen met iemand die hem in zijn beginjaren van dichtbij heeft meegemaakt. Een toy, een jonge graffitischrijver zonder ervaring, start onderaan de ladder. Je beheerst de techniek nog niet goed. Je hebt nog geen eigen stijl, die moet je ontwikkelen. Zap was Deadboy's leermeester. Hij was een paar jaar ouder en nam hem mee op sleeptouw. Leerde hem schetsen. Werken met typografie. Spuittechnieken. Hij werkt in de Montana Shop bij het Waterlooplein. Op vrijdag is hij er altijd.

[geroezemoes van stemmen, biertapgeluiden, gitaarmuziek op de achtergrond]

JOHN SCHAFFER: Twee weken later heb ik met Zap afgesproken in café Kots en Braak, een naar verschraald bier ruikende punkroeg aan de Amstelveenseweg. Zap

ZAP: Noem me maar Henk.

JOHN SCHAFFER: is een geboren en getogen Amsterdammer, zijn armen, borst en nek ondergetatoeëerd, geeft me een stevige hand en bestelt twee halve liters bier.

ZAP: Als je me laat kaalscheren, zie je het Ajax-logo op mijn schedel staan. Maar daar doe ik mijn vrouw niet echt een plezier mee, dus vandaar.

JOHN SCHAFFER: Zap is sinds een jaar of vijf geen straatgraffer meer. Hij verdient zijn geld met het geven van graffiti-workshops op bedrijfsfeesten. Niet echt punk, zegt hij, maar het verdient als een malle.

ZAP: Geef zo'n kantoortijger een spuitbus en ze gaan helemaal los. Voelen ze zich toch een beetje van de straat. Lekker vuig.

JOHN SCHAFFER: Als ik hem vraag waarom hij is gestopt, beginnen zijn ogen te vlammen.

ZAP: Nederland is een politiestaat geworden, man. Steeds meer beveiligingscamera's. Overal popo's. Ze maken de graffiticultuur kapot. Het is bijkans onmogelijk je op straat te uiten. Waarom zou je zo veel angst creëren? Kankermongolen. Overal reclameborden die je shit aansmeren. Waarom zou je niet iets terugzeggen? De stad is geen eenrichtingsgesprek.

JOHN SCHAFFER: De alleraardigste barvrouw, een vijfpuntige hanenkam op haar hoofd, haar neus, lippen en oren versierd met een breed scala aan ringetjes en piercings, zet twee pullen Duits bier voor ons neer. We drinken op de pof. Zap is vaste klant. De spiegel achter de toog is beplakt met plastic bromvliegen. Op een tegeltje naast de wc-deur de wijze woorden: 'Wie niet leest, komt geen reet verder.' Uit de koffergrammofoon klinkt een medley van Nederlandse punkbands: de Nitwitz, de Vopo's uit Zwolle, de Rondos uit Rotterdam. Zap, in zijn vrije tijd bassist van punkrockgroep Jesus and the Gospelfuckers, haalt het laatste 45-toerensingeltje van zijn band uit zijn linnen schoudertas. Titel: 'Johan was punk and he knows it'.

ZAP: Mag je houden. *Spread the word.*

JOHN SCHAFFER: Met zijn rechterhand, pink en wijsvinger omhooggestoken maakt hij een rock-'n-rollgebaar. We raken aan de praat over Deadboy. De twee ontmoeten elkaar in 1996 op een overzichtstentoonstelling van Ivar Vičs, alias Dr. Rat, de godfather van de Nederlandse graffitiscene, die in 1981 op tragische wijze overleed aan

een overdosis, eenentwintig jaar oud. Tijdens de expositie, gehouden in punkartgalerie Anus in de Sarphatistraat, zag Zap een schichtige jongen, hoodie over zijn hoofd getrokken, schetsboek onder zijn arm.

ZAP: Hij kwam daar alleen. Kende niemand. Had alleen oog voor het werk dat er hing. Toen ik hem aansprak liet hij mij zijn schetsboek zien. Strips. Dierenhoofden. Collages. Potloodschetsen van gezichten, levensecht, heel precies geobserveerd. Ook zijn tag stond erin. Zeven gotische letters, even sierlijk als massief, zilvergroen, in elkaar verstrengeld, met een subtiel 3D-effect. Een natuurtalent.

JOHN SCHAFFER: Kun je hem omschrijven?

ZAP: Niet al te lang, één zeventig schat ik. Zwart haar, grote bos krullen, bruine ogen. Mediterraan type.

JOHN SCHAFFER: Hoe stelde hij zich voor? Met welke naam?

ZAP: Tarek. Palestijnse jongen. Hij was naar Europa gekomen met een studievizum, zei hij. Zat op de Rietveld. Hij sprak de taal al redelijk goed. Dat kwam door Christel, zijn Nederlandse vriendin, met wie hij praktisch samenwoonde.

JOHN SCHAFFER: Zap en Deadboy wisselden nummers uit. In de maanden daarna nam Zap zijn protégé mee naar geliefde graffitiplekken in de stad. Het podium van het openluchttheater in het Vondelpark. De NDSM-werf in Noord. De Amsterdamsebrug. Ze maakten foto's van tags en pieces en drukten ze af als oefenmateriaal. Stap voor stap ontwikkelde Deadboy zijn kenmerkende stijl.

In een hoekje van de Willemsstraat in de Jordaan, bij een smalle steeg tussen twee panden, stond in die tijd een kleine houten schutting. Een zogenaamd ‘nietshoekje’ waar schrijvers uit de hele stad naartoe kwamen om hun graffitihandtekening te zetten, als een soort initiatierite.

ZAP: Op 6 oktober 1996 – het was zijn verjaardag die dag, daarom weet ik het nog – zette Deadboy zijn eerste straathandtekening op die schutting: zijn naam met eronder een jakhalskop. Eén vloeiend geheel. Bloedrood. En dat bedoel ik letterlijk. Hij gebruikte geen spuitbus maar een speciale stift. In de vulling zat zijn eigen bloed. Uit zijn aderen getrokken met een opzuignaald. Idioot, zul je misschien zeggen. Maar het paste perfect in mijn straatje. Voor deze jongen was graffiti geen grap. Het was menens.

JOHN SCHAFFER: In rap tempo begon de naam Deadboy rond te zingen in de scene. De typische New Yorkse hiphopstijl, grote, opgeblazen letters, felle kleuren, stripfiguurachtige karakters: Deadboy deed het aanvanke-lijk, voornamelijk op winkelrolluiken door de hele stad. Hij was er alleen niet erg goed in. De letters stonden te dicht bij elkaar. Het werd een rommeltje. Een complete piece zetten met meerdere spuitbussen kost tijd. Het risico gepakt te worden is aanzienlijk. Na een paar keer bijna op de bon te zijn geslingerd, besloot Deadboy het over een andere boeg te gooien. Spuiten met behulp van een vooraf uitgesneden sjabloon werkt sneller en effectiever. Het verpesten is bijna onmogelijk. In de zomer van 1998 kan niemand meer om hem heen. De vliegende jakhals

die bommen laat vallen vanonder zijn vlindervleugels. De half jakhals, half mens met een zuurstofmasker op, begeleid door de waarschuwing 'I cannot breathe'. Overal in de stad waren ze te zien. Op de meest onmogelijke plekken.

ZAP: Die jongen heeft maandenlang nauwelijks geslapen. Bijna iedere nacht was hij onderweg. Stickers, stencillen, posters plakken. Hekken, brandtrappen en stellages waren geen obstakels voor hem. Hoogtevrees kende hij niet. Je kon zijn werk vinden op gevangenismuren, zijgevels van kantoorpanden, op geluidsmuren langs snelwegen, op de intercity die de stad binnenreed. Deadboy had één ding heel goed begrepen: als je steeds dezelfde afbeelding ziet op verschillende plekken, gebeurt er iets bijzonders. Hoe vaker je een *image* terugziet in het straatbeeld, hoe belangrijker het gaat lijken, hoe meer mensen zich gaan afvragen wat het is. Het schijnbare belang krijgt echt belang.

JOHN SCHAFER: In het najaar van 1998 wijdde *Het Parool* een artikel aan hem. De kop luidde: 'Straatkunst is guerilla zonder kogels.' Deadboy, onherkenbaar in zijn hoodie, een Joker-masker voor zijn gezicht, ging op de foto.

ZAP: In dat interview zei hij dat je twee keer doodgaat. Eén keer als je sterft, één keer als je naam voor de laatste keer door iemand wordt uitgesproken. Graffiti hoort bij de dynamiek van de stad, het komt en het gaat en dat is oké. Maar als hij zijn naam nog een stukje langer kon laten rondzingen dan was dat mooi.

[lacht]

ZAP: Hij noemde mij zijn tweede vader. Dat vond ik ontroerend. Als immigrant zijn je vrienden je familie. Die jongen had helemaal niemand hier, behalve zijn vriendin. Bloedmooie meid. Een paar jaar ouder dan hij. Zat ook op de Rietveld. Toen dat artikel verscheen hebben we het met z'n drieën op een zuipen gezet. Hier in deze kroeg. Hij zat waar jij nu zit, met Christel naast zich. Compleet laveloos. Meebrullen met 'I Wanna Be Your Dog' van de Stooges.

JOHN SCHAFFER: Hoe was hun relatie?

ZAP: Die twee worden oud samen. Dat kun je zo hebben, dat gevoel. Dat twee kids bij elkaar horen. Maar een mens kan zich vergissen. Een paar maanden geleden kwam ik Christel tegen in Concerto in de Utrechtsestraat. Zwanger van haar tweede stond ze achter een buggy. Was op zoek naar een Jip-en-Janneke-cd voor haar zoontje. Zij en Tarek waren uit elkaar, zei ze. Moeilijk verhaal. Ze hadden al jaren geen contact meer. 'Gaat het wel goed met hem?' vroeg ze. Daar kon ik geen antwoord op geven.

[passerende auto's, tramgerinkel]

JOHN SCHAFFER: Na vier halve liters Weihenstephaner de man staan we buiten. Ik laat Zap de Artis-foto's zien op mijn telefoon. Vertel hem over mijn gesprek met Wajang-foto, die hij persoonlijk kent, en over het alarmerende bericht in de wijkkrant van Amsterdam-Oost. Zap valt stil. Een donkere wolk trekt over zijn gezicht. Hij graaft in zijn geheugen. Steekt een sigaret op.

ZAP: Na dat interview in *Het Parool* verloor ik hem uit het oog. Hij nam zijn telefoon niet op, reageerde niet meer op mijn sms'jes. Ik dacht: die is vast druk bezig met zijn afstudeerproject. Hij zat in het laatste jaar van de Rietveld. Op een avond ging bij mij de bel. Stond Tarek voor de deur, totaal in de war. Ik dacht eerst dat hij dronken was. Hij raaskalde. Hoorde stemmen in zijn hoofd, zei hij.

JOHN SCHAFFER: Wanneer was dit?

ZAP: Kerstavond 1999, dik tien jaar geleden. Mijn vrouw en ik zaten aan de glühwein. Ik heb hem een valium gegeven. Twee dagen heeft hij bij ons op de bank geslapen, totdat hij weer bij zinnen kwam. Tweede kerstdag reed ik hem naar huis.

JOHN SCHAFFER: Waar woonde hij?

ZAP: Dat weet ik niet. Ik zette hem af bij het Gerbrandypark in Nieuw-West. Hij stapte uit, stak zijn hand op en stak het bruggetje over, het park in. Ik heb hem daarna nooit meer gezien.

[voetstappen in een lange gang, een klop op een deur, een vrouwenstem zegt: 'Welkom.']

JOHN SCHAFFER: Dina Wendel, een docente *Fine Arts* die ik zou omschrijven als artistiek chic – kort, donker haar, blauw pak met witte gympen en onderzoekende ogen – stelt zich aan me voor in haar kamer in de Gerrit Rietveld Academie, de hogeschool voor beeldende kunst en vormgeving in Amsterdam-Zuid.

Een kast vol vuistdikke kunstboeken. Aan de muren een tribaal masker uit Burkina Faso. Een ingelijste uitspraak

van Andy Warhol: *Machines have less problems. I'd like to be a machine, wouldn't you?* Het kamerbrede raam achter haar bureau kijkt uit over begraafplaats Buitenveldert.

Tussen de vierentwintig eerstejaarsstudenten, die in het studiejaar '95-'96 aan de Academie begonnen, sprong Tarek alias Deadboy er duidelijk uit, herinnert Wendel zich.

DINA WENDEL: De meeste studenten waren kinderen van welgestelde professionals, advocaten, artsen. Tarek was duidelijk anders. Kwam uit een ander milieu. Het standaardcurriculum, de collegeopdrachten, leren voor tentamens, het boeide hem niet echt. Maar als een bepaald onderwerp hem interesseerde – Blek Le Rat bijvoorbeeld, de Franse vader van de stencilgraffiti – dan haalde hij de hele bibliotheek en het internet overhoop om het te bestuderen.

JOHN SCHAFFER: Drie keer per jaar presenteerden haar alumni autonoom werk. De projectpresentaties van Tarek waren van begin af aan van dermate hoog niveau dat ze vijftien jaar later door Wendel en collega-docenten tijdens hun colleges worden aangehaald als voorbeeld voor de huidige generatie Rietveldstudenten.

DINA WENDEL: Tarek had een uniek vermogen *outside the box* te denken. Hij trok zich niets aan van scheidingen tussen genres en disciplines. Hij combineerde abstracte elementen met straatkunst, *l'art pour l'art* met politiek engagement. Neem de eindejaarspresentatie uit zijn derde studiejaar. Van twee uur 's middags tot elf uur 's avonds stond hij drie dagen in een twee meter hoge glazen doos

met een zuurstofgat aan de bovenzijde. Zijn lichaam was naakt en zwartgeverfd, zijn schedel kaalgeschoren, zijn mond dichtgeplakt met zwarte tape. Het donkere canvas van zijn huid was bedekt met 506 kleine sleutels. Eén sleutel voor ieder dorp in Palestina dat van de kaart was geveegd en door de Israeli's was vervangen door een Hebreeuwse naam. Deze sleutels waren door zijn vriendin met gele fluorescerende pen heel precies op zijn schedel, torso en onderlichaam aangebracht, een enorme klus. In de expositieruimte draaide de hele dag een geluidsband mee met een soundscape van het straatleven in Beiroet, zijn geboortestad. Je hoorde spelende kinderen, autoverkeer, geschreeuw van straatverkopers, Arabische radiomuziek, de oproep tot gebed van een muezzin. Overdag leek het lichaam van top tot teen in brand te staan, alsof er vuurvonkjes van hem afsprongen. Toen de avond viel, doofde ook het plafondlicht in de ruimte. De soundscape verstilde. Je hoorde alleen nog zeegeluiden. In het aarde-donker veranderden de honderden kleine sleutels in een sterrenwolk. Het effect was overweldigend.

JOHN SCHAFER: Soms liet Wendel haar excellerende student nablijven op school. Als mentrix van haar vakgroep maakte ze zich zorgen om zijn groeiende somberheid. Om zijn wegblijven bij colleges. Het missen van tentamens zonder opgaaf van redenen.

DINA WENDEL: Zijn kracht, dat wil zeggen zijn tomeloze *drive* en talent, was ook zijn valkuil. Hij was een einzelgänger. Hoorde nergens bij. Zijn voortdurende gehamer bin-

nen en buiten de klas over het lot van de Palestijnen en de Koerden en de hypocriete houding van het Westen in deze kwestie, dat trokken de andere studenten niet.

JOHN SCHAFFER: Wendel praatte op hem in. Raadde hem aan een psycholoog te raadplegen. Volgens Wendel slikte Tarek een tijdlang antidepressiva. Maar de manier waarop de medicatie zijn creativiteit afvlakte, vertelde hij haar tijdens een mentorgesprek, beviel hem niet. Na een paar maanden stopte hij ermee.

In de archiefkamer van de Academie, een tl-verlichte, bunkerachtige ruimte op de begane grond, trekt Wendel een ijzeren la open. In mei 2000 voltooidde Tarek zijn opleiding. De docente toont me een uitvergroete groepsfoto met vierde- en vijfdejaarsstudenten, genomen buiten voor het academiegebouw op de feestelijke dag van de eindexamenspresentaties. Deadboy staat rechts vooraan tussen zijn medestudenten uit elf verschillende landen. Zijn handen diep weggestoken in de broekzakken van zijn baggy jeans. Sigaret bungelend uit zijn mondhoek. Zijn hoofd naar beneden gebogen. Zijn gezicht een schaduw onder zijn Wu-Tang Clan-hoodie.

[MUZIEK: James Blake ft. RZA – ‘Take a Fall for Me’]

*I need you like I need satisfaction
What will become of me?
If I can't show my love to thee?*